

Økt beredskap før sommerferien: Forebygging av ufrivillig etterlatelse i utlandet, negativ sosial kontroll og andre former for æresrelatert vold.

Vårt mål er at ingen barn, ungdommer eller voksne bosatt i Trøndelag og Møre og Romsdal skal utsettes for ufrivillig etterlatelse i utlandet (UTL), negativ sosial kontroll (NSK), æresrelatert vold (ÆEV), tvangsekteskap (TVE) eller kjønnslemlestelse (KLL) i sommer.

Alle kommuner i Trøndelag og Møre og Romsdal har innbyggere fra land og grupper der en eller flere av fenomenene forekommer, og ulike etater i regionen er i dag involvert i en rekke slike saker.

Vi legger til grunn at det er mørketall, det er generelt høy terskel for å avsløre familiehemmeligheter og å be om hjelp, samt at koronapandemien kan ha forsterket problemene. Det er nå lettet på korona restriksjonene og det er grunn til å tro at det blir økt reisevirksomhet i sommer. Noen personer eller familier kan oppleve et press om å besøke familie i utlandet eller utsettes for tvang i forbindelse med reiser

Dette brevet er til deg som i ditt daglige arbeid kan møte på personer i risiko for ufrivillig etterlatelse i utlandet – eller andre former for æresrelatert vold.

Etter å ha lest dette brevet vil du:

- kjenne til hva fenomenene og de ulike praksisene er
- vite hvilke signal du skal se etter/agere på
- vite hva du skal gjøre selv der og da
- vite når du skal koble på andre
- vite hvem du kan koble på
- vite hvor du kan få kunnskapspåfyll, generell veiledning og rådgivning i enkeltsaker
- vite hvor du finner mer detaljert informasjon, verktøy og samtaleguider

Fenomenkunnskap

Felles for alle fenomenene er at de forekommer i kollektivistiske samfunn, der familien, klanen/storfamilien eller felleskapet er den viktigste sosiale institusjonen. Der fungerer ære som en kulturell verdi som regulerer menneskers atferd. Familiens/gruppens beste kan anses som viktigere enn individets beste, og alle familiemedlemmene har ansvar for å sørge

for at familien/slekten har et godt rykte. Mange av de som er kommet til Norge som flyktninger kommer fra kollektivistiske samfunn og svake/konfliktherjede stater. Det er samtidig viktig å være klar over at det også forekommer i etnisk norske miljø, som i lukkede For alle fenomenene (med unntak av KLL) kan det være vanskelig å identifisere hvem som er i risiko. Det forekommer i mange land, samfunn og grupper. Gutter og jenter, kvinner og menn, sømmelige og forsiktige ungdommer, tøffe, utagerende og grenseløse ungdommer, LHBTIQ personer, sterke kvinner, funksjonsnedsatte personer, analfabeter, universitetsutdannede, fattige, rike, enslige mindreårige flyktninger, familier og familiegjenforente, andregenerasjons innvandrere, nylig bosatte flyktninger osv.

Negativ sosial kontroll (NSK):

Ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at en person lever i tråd med familiens eller gruppens normer og verdier. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk. Frihetsbegrensningen bryter med den enkeltes rettigheter og norsk lov.

VIKTIG: Hvis man avdekker og gir riktig hjelp tidlig, kan man på dette stadiet forebygge og forhindre mer alvorlige former for æresrelatert vold, tvangsekteskap og ufrivillig etterlatelse i utlandet.

Tvangsekteskap (TVE):

Ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefeller ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press.. Det kan i praksis også innebære at den enkelte ikke har mulighet til å velge seg ut av en forlovelse eller et inngått ekteskap, eller velge en annen partner på tvers av familiens ønsker, uten å bli utsatt for represalier.

VIKTIG: En forlovelse kan være like bindende som et ekteskap, det er derfor viktig å forsøke å forhindre forlovelser også.

Æresrelatert vold (ÆEV):

Vold utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Kvinner er særlig utsatt for fordi deres seksuelle atferd er knyttet til familiens ære. Menn kan også utsettes for æresrelatert vold og de kan presses til å utøve volden. Æresvold forekommer i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier

Ærerelatert vold er i de fleste tilfeller en form for vold i nære relasjoner, men skiller seg fra sistnevnte ved at volden kan bli sett på som legitim av (deler av) familien/nettverket, at det ofte er flere voldsutøvere, volden kan være resultat av en kollektiv avgjørelse og at den utsatte har få støttespillere. Disse særtrekkene får konsekvenser for sikkerhetstiltak så vel som den utsattes psykiske helse.

Ufrivillig etterlatelse i utlandet (UTL):

Bakgrunnen for at personer blir etterlatt eller sendt til utlandet mot deres vilje er ofte kompleks og sammensatt, årsaker og motiv kan blant annet være;

- Gjenopprette familiens ære
- Tvangsekteskap
- Unngå rus og kriminalitet i Norge, eks ved opphold på såkalte "koranskoler"
- Forhindre «fornorsking» og styrke kulturell tilhørighet
- Manglende tillit til offentlige institusjoner og hjelpeapparat, eks unndra seg barnevern
- Barnebortføring, eks fra fosterfamilie eller fra forelder med eneansvar
- Foreldretvist og/eller dumping av ektefelle i opprinnelseslandet

Å skille mellom ulike motiv er viktig når det gjelder hvordan ufrivillige opphold i utlandet kan forebygges og forhindres. En person etterlatt i utlandet over tid kan i tillegg til å miste kontakt med familie og nettverk i Norge, komme til å miste rett til oppholdstillatelse, tap av arbeid eller skoleplass. Ved bekymring om at en person kan bli etterlatt i utlandet mot sin vilje, er det viktig å ta bekymringen alvorlig, avklare situasjonen og forhindre reisen om nødvendig. Det er ofte ekstremt vanskelig – og risikofyllt - å hjelpe barn/ungdom/voksne som er tatt ut av landet med å komme seg hjem.

Årlig er norske myndigheter involvert i over 100 saker med ufrivillig etterlatelse i utlandet. Typisk for mange av sakene er at den utsatte eller dennes familie har vært i kontakt med hjelpeapparatet i forkant uten at man har fanget opp risikoen for etterlatelse eller klart å forhindre utreise. Dette gjelder også for fylkene Trøndelag og Møre og Romsdal.

Det er helt naturlig at mange transnasjonale familier vil reise i sommer når restriksjonene i forbindelse med Korona er færre. Det blir derfor ekstra viktig å klare å fange opp de personene som utsettes for press eller står i fare for å utsettes for æresrelatert vold. Gjerne spør all ungdom og unge voksne hva de skal gjøre i sommerferien i år.

Kjønnslemlestelse (KLL):

Kjønnslemlestelse er en fellesbetegnelse på ulike typer av inngrep på jenter og kvinner hvor ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis, eller påføres annen varig skade uten medisinsk begrunnelse.

Praksisen er helt spesifikk knyttet til ulike geografiske områder og grupper. Både type inngrep, helsekonsekvenser, alder på når det gjøres, argumentasjon for praksisen varierer svært mye, anbefaler derfor å gå inn på veiviseren som NKVTS har laget for å lese om de ulike typene, hvor det forekommer, samt tegn og signaler. <https://kjonnslemlestelse.nkvts.no/>

Tegn og signal – hva kan og bør gjøre deg nysgjerrig og/eller bekymret:

- restriksjoner på hvem hen kan omgås og/eller ikke lov til å ha kontakt med personer av motsatt kjønn
- ikke lov til å delta på fritidsaktiviteter
- kontroll av pc, telefon, økonomi
- klær/klesdrakt og konflikter rundt dette, eller brå endring i klesdrakt
- endrer atferd fra aktiv/deltakende til passiv/innesluttet eller motsatt
- redd for å dra hjem
- brødre eller andre slektninger følger med på oppførsel på skolen, eller hentes hver dag av foreldre eller søsken når skoledagen er over
- uttrykker ønske om å flytte hjemmefra fordi foreldrene er strenge
- har hemmelig(e) kjæreste(r), lever et dobbeltliv
- opplever problemer i forbindelse med en skilsmisse
- bryter med normer for kjønn og seksualitet
- Søknad om lengre ferie / forlenget permisjon.
- Økende konflikt med familien som utløser reisepålegg. Eller Involvering fra politi, barneverntjenesten, andre har fremskyndet planer om en utenlandsreise.
- Personen eller søsken har tidligere hatt ufrivillig utenlandsopphold.
- Andre i familien har blitt giftet bort mot sin vilje.
- Personen har gjort noe, eller det ryktes om noe, som innebærer risiko for ærestap: som å ha kjæreste, sex før ekteskap eller bilder på sosiale medier som kan oppfattes som dristige.
- Personen selv eller andre uttrykker bekymring i forbindelse med en reise.
- Reiser for å fullbyrde eller formalisere en skilsmisse
- Melding om flytting til utlandet.
- Synlige skader etter fysisk vold
- Utsatt for sterk negativ sosial kontroll og isolasjon
- Psykiske helseplager som depresjon og angst, selvskading og/eller selvmordsforsøk, spiseforstyrrelser.
- Uønsket graviditet.
- Personen forteller om en forlovelse eller en nært forestående forlovelse.

- Nylig bosatte unge flyktninger som har kommet som enslige mindreårige og flytter inn til familier som allerede er bosatt i Norge. Dette gjelder spesielt jenter.
- Elever som uteblir ved skolestart

Hva gjør du der og da? (dersom du blir bekymret eller en person kommer til deg med bekymring/frykt):

- Om personen kommer til deg, så har hen mest sannsynlig tillit til deg.
- Husk at det er høy terskel for å avsløre familiehemmeligheter og å be om hjelp, det *kan* derfor være høy risiko for at noe alvorlig kan skje. Grip muligheten til å snakke med personen nå, helst ikke utsette.
- Viktig å avklare grad av alvorlighet og om det er akutt.
- Hva er vedkommende redd for at skal skje? Har det skjedd noe før (vold, tvang etc.) med den du snakker med eller dens nære familie som gjør at personen er redd?
- Er ære og skam et tema, i så fall hvem kjenner til dette, og hvem bestemmer i familien?
- Still mange og relevante spørsmål, da forstår den du snakker med at du har kunnskap/kan forstå det hen forteller deg. Vi anbefaler å se på samtaleguide på Bufdirs veileder eller i IMDIs håndbok på forhånd/underveis.
- Sikre personen (Dersom personen for eksempel er redd fordi familiemedlemmer har fått vite om en kjæreste/seksuell debut/seksuell legning/bilder på avveie)

Hva gjør du med informasjonen?

- Om du er usikker, drøft med kolleger eller anonymt med barnevern, politi, kompetanseteamet eller annen aktør med kompetanse på feltet
- Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan true menneskers liv eller helse. Dette innebærer at **avvergeplikten** etter straffeloven § 196 kan være utløst. Det å **melde bekymring til barnverntjenesten** og å **varsle politiet** vil kunne avverge at barn, unge og voksne utsettes for alvorlige straffbare handlinger.

Din rolle – som en som møter barn, ungdom, voksne – er å:

- se og fange opp personer som trenger deg
- undre deg, utforske, sammen med den som kommer til deg / du er bekymret for

- prøve å lage deg noen hypoteser og stille spørsmål for å finne ut om du er på villspor eller forstår hva som skjer
- innhente nødvendig informasjon fra den som kommer til deg - jo mer fullstendig bilde av situasjonen du får, jo enklere er det for politi og barnevern å sette inn tiltak som kan forhindre at personen tas med til utlandet eller utsettes for andre former for æresrelatert vold.
- ha lav terskel for å kontakte andre for å drøfte din bekymring (nettverket, politi, barnevern, kompetanseteamet, minoritetsrådgiver)
- prøve å være bevisst og å forstå at æresrelatert vold og negativ sosial kontroll arter seg annerledes enn andre typer vold – og at personer som er del av en kollektivistisk tankegang kan trenge annen type hjelp og at du går fram annerledes

Vår rolle – som regionalt nettverk mot NSK/ÆV/UTL/TVE/KLL

- være drøftingspartner for ansatte i førstelinjetjenestene og andrelinje
- kompetanseheving i kommunene og tjenestene
- bistå kommunene og tjenestene i utarbeidelse av planer og gode rutiner for forebygging og håndtering av enkeltsaker

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

- er et nasjonalt tverretatlig fagteam som bistår og veileder hele hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold.
- Kontakt: Telefon: 478 090 50 (man-fre kl 9-15) E-post: kompetanseteamet@bufdir.no

Mer informasjon, verktøy, sjekklister, samtaleguider mm. finner du her:

- Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold - en veileder til barnevernstjenesten (Bufdir) Fenomenkunnskapen, sjekklister, samtaleguider mm. kan i aller høyeste grad også brukes av andre en ansatte i barnevernstjenesten. Dette er en godt kvalitetssikret og oppdatert side som er den vi anbefaler brukt når du trenger å gå i dybden for eksempel fordi du må håndtere en konkret sak eller forbereder en samtale med en person du er bekymret for.
- Håndbok for håndtering av saker om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, barneekteskap og æresrelatert vold (IMDI, 2019) – En veiledning til hvordan man kan identifisere og følge opp mulige utsatte.
- Veiviseren om kjønnslemlestelse (NKVTS)

- Retningslinjer om etterlatte barn i utlandet (Bufdir) Inneholder råd om forebygging og oppfølging.

Takk for at du har lest og satt deg inn i denne tematikken. Det er du som møter personer ditt daglige arbeid som virkelig kan utgjøre en forskjell for den enkelte. Vi håper at denne informasjonen er til nytte og støtte i ditt arbeid.

Vi vil gjerne høre fra deg, ha lav terskel for å ta kontakt dersom du:

- har spørsmål til innholdet i brevet eller om tematikken.
- ønsker kompetanseheving på din arbeidsplass
- ønsker veiledning på hvordan dere kan fange opp og håndtere saker

Ta kontakt direkte til den enkelte aktør i nettverket eller til RVTS Midt (som har koordineringsansvar) på rvts@stolav.no / 72 82 20 05

Dersom du har en konkret sak du tenker kan omhandle NSK/ÆV/UTL/TVE/KLL og som du ønsker å drøfte - ta direkte kontakt med

Lokalt politi: 02800 / Finn ditt politi

Lokalt barnevern: Oversikt over telefonnummer i din kommune på dagtid og kveld/helg

Det nasjonale kompetanseteamet: Telefon: 478 090 50 / kompetanseteamet@bufdir.no

Webinar 8 juni 2022 kl 0900-1000

Nettverket ønsker velkommen til et webinar som gir en kort innføring i æresrelatert vold, men har hovedvekt på å belyse fenomen og hva du gjør ved bekymring gjennom å vise til eksempler og caser.

Dette brevet gir innblikk i fenomen og de ulike praksisene, tegn og signaler, hva du gjør, hvor du kan få bistand osv.

Webinaret foregår på Teams, og krever påmelding. Lenke til teams vil komme dagen før webinaret. Del gjerne både dette brevet og informasjon om webinaret med kollegaer og andre som kan ha nytte av det.

Med ønsker om et godt forebyggende arbeid og en god sommer – for alle!

Regionalt nettverk mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i Midt-Norge

Påmelding: [Checkin.no](https://checkin.no) - [fremtidens påmeldingssystem](#)